

Medya Antropolojisi Bağlamında “Evrim” Olgusuna Kamil Masaracı’nın Gazetedeki Günlük Karikatürleri Üzerinden Bakmak

Examining the Phenomenon of “Evolution” in the Context
of Media Anthropology through Kamil Masaracı’s Daily
Newspaper Cartoons

Cihan Oğuz*

Öz

İnsanın evrim süreci sadece antropolojik bir olgu değil aynı zamanda kimi kez dinsel/siyasal yaklaşımlara kimi kez de mizaha kapı aralayan bir tartışma zemini. Bu sürecin bilimsel argümanlarla veya dinsel/siyasal eleştiri ya da desteklerle biçimlenen tarafında “ciddiyet” barınmaktadır. Ama öte yandan insanın evrim çizgisindeki değişime dayalı biyolojik ve kültürel akış, mizah boyutuna da bürünerek karikatürlere de yansıyan bir bakış tarzı yaratmaktadır. Mizahın temelinde yer alan insanın kendisiyle alay etme dürtüsü, konu evrim sürecine gelince daha da ironik bir biçime bürünmektedir. Australopithecus ile yolu açılan *homo habilis*, *homo erectus* ve *neandertal* insandan bugünkü *homo sapiens*’e uzanan 6 milyon

Geliş tarihi (Received): 27-05-2024 Kabul tarihi (Accepted): 04-10-2024

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Medya ve İletişim Bölümü. İstanbul-Türkiye/ Assist. Prof.Dr., Istanbul Yeni Yüzyıl University Faculty of Communication Department of New Media and Communication. cihanoguz@yahoo.com. ORCID ID: 0000-0002-0997-0826

yıllık insanlık süreci sadece biyolojinin ve antropolojinin değil mizahın da ilgi alanına girmektedir. İletişim teknolojilerindeki baş döndürücü hızın insan zihnine yansımış biçimi ve bu hızın yarattığı değişim, evrim sürecini tamamlayan insandaki çelişkilere zemin oluşturmaktadır. Bu çalışmada; *Cumhuriyet* gazetesinde “Çizgilik” başlığı altında günlük karikatürler yayımlayan Kamil Masaracı’nın Mart 2023-Mayıs 2024 arasındaki on dört aylık dönemde çizdiği evrimle ilgili yirmi beş karikatürü eleştirel söylem analizine tabi tuttum, karikatürlerin iletildiği mesajların alt metin okumalarıyla evrim süreci arasındaki ilintiyi analiz ederek medya antropolojisi bağlamında ilk insandan günümüzdeki modern insana ulaşan sürecin karikatürize edilen göndermelerini betimlemeye çalıştım. Sonuçta; medya antropolojisinin kitle psikolojisini, kitlenin kültürel eğilimlerini ve kitlenin tercihlerini insanın evrim yolculuğu üzerinden okuma çerçevesi, Masaracı’nın karikatürlerinden yansıyan bir gerçeklik olarak ortaya çıktı. Analiz ettiğim yirmi beş karikatürün ortak noktası da bu gerçekliğin insanın özüne ilişkin çeşitli tonları taşımasıdır. Bu tonlar, içsel bir trajediyi barındırdığı kadar hayatın zenginliğine ilişkin de birer güçlü vurgu olarak değerlendirilebilir.

Anahtar sözcükler: *evrim, karikatür, teknoloji, insan*

Abstract

The evolutionary process of humans is not merely an anthropological phenomenon; it also serves as a ground for discussion that sometimes opens up to religious/political approaches and at other times to humor. In this process, the facet shaped by scientific arguments or religious/political criticisms or support encompasses a level of “seriousness.” On the other hand, the biological and cultural flow stemming from changes in the human evolutionary line also takes on a humorous dimension, reflecting a distinct perspective in cartoons. The fundamental human impulse to mock oneself, which underlies humor, becomes even more ironic when related to the evolutionary process. The 6-million-year human journey, beginning with *Australopithecus* and moving through *Homo habilis*, *Homo erectus*, and Neanderthal to today’s *Homo sapiens*, not only pertains to the fields of biology and anthropology but also attracts interest in humor. Particularly, the dizzying pace of communication technologies and the changes it imparts on the human mind lay the groundwork for contradictions in the modern human who has completed this evolutionary process. In this study, I conducted a critical discourse analysis on 25 cartoons related to evolution, drawn by Kamil Masaracı and published under the title “Çizgilik” in *Cumhuriyet* newspaper over a 14-month period from March 2023 to May 2024. By analyzing the relationship between the subtext readings of the messages conveyed by these cartoons and the process of evolution, I aimed to describe the caricatured references to the journey from the first human to modern humans within the context of media anthropology. Ultimately, the framework of reading mass psychology, cultural tendencies, and preferences through the lens of human evolution emerged as a reality reflected in Masaracı’s cartoons. The common point of the 25 cartoons I analyzed is that they carry various nuances related to the

essence of humanity. These nuances can be considered strong emphases on both an inherent tragedy and the richness of life.

Keywords: *evolution, cartoon, technology, human*

Extended summary

Humor has, for centuries, been a symbol of the effort to liberate oneself from traditions, customs, and bigoted thoughts. Today, caricature is one of the most effective forms of humor. Political satire magazines are particularly bold in exhibiting a dissenting stance. Humor, in essence, is a guise for nuanced criticism. The fundamental human impulse to mock oneself takes on an even more ironic form when it comes to the process of evolution. The six-million-year journey of humanity, from Australopithecus to Homo Habilis, Homo Erectus, and Neanderthal Man to the modern Homo Sapiens, falls not only within the realms of biology and anthropology but also within the domain of humor. Moreover, the dizzying pace of advancements in communication technologies and their impact on the human mind create a foundation for the contradictions inherent in humans who have completed the evolutionary process.

In contemporary times, caricature has become a phenomenon that “attracts lightning bolts,” particularly in the context of the redefined and radicalized interfaith polarization process following the September 11 attacks in the United States. The Islamophobia that began to rapidly spread globally after the suicide attacks on September 11 has also provided some negative examples in this process. On September 30, 2005, the Danish newspaper Jyllands-Posten published 12 caricatures depicting the Prophet Muhammad as a terrorist, which were perceived as a profound insult to the sacred values of Muslims. This led to various protest actions, the storming of embassies, and the burning of flags. Similarly, the Paris office of the French magazine Charlie Hebdo, which published caricatures of the Prophet Muhammad, was attacked on January 7, 2015, resulting in the deaths of 12 people, including a police officer.

In Turkey, throughout various historical periods such as the early years of the Republic, the single-party era, the Democratic Party (DP) administration, the March 12, 1971 interim regime and martial law period, the military coup of September 12, 1980, and the decade following the early 2000s, humor and caricature have faced phases where they were not well-received by those in power. These phases were characterized by a prevalent system of self-censorship, with cartoonists facing imprisonment and intimidation. Although caricature, being line-based, may not seem as impactful or provocative at first glance as an editorial piece, it is, in fact, a much more potent art form due to its visual nature, which ingrains itself more deeply and memorably in the minds of viewers.

In this study, 25 caricatures related to evolution drawn by Kamil Masaracı, who has been publishing daily caricatures under the title “Çizgilik” in the opposition Cumhuriyet newspaper since 1985, are subjected to critical discourse analysis. These caricatures, created between March 2023 and May 2024, are analyzed to explore the relationship between their

underlying messages and the evolutionary process. Through this analysis, the caricatured references depicting the journey from the first human to the modern human are described within the context of media anthropology.

During this analysis, the following questions are addressed:

-What messages does the cartoonist convey with the theme of evolution?

-What arguments are used in the caricatures to communicate the contradictions between the evolutionary process and the current form of life?

-Is the cartoonist's view of the evolutionary process negative; does he perceive the outcome of this process as a "postmodern defeat of humanity"?

-How do evolution-themed caricatures make allegorical references to new communication technologies?

While seeking answers to these questions, the evolutionary process is examined from an anthropological perspective, and the modern form of life is scrutinized with its cultural codes. Consequently, the "new human" at the current stage of the evolutionary process is reimagined in the caricatures. Ultimately, the framework of reading mass psychology, cultural tendencies, and preferences of the masses through the evolutionary journey of humans emerges as a reality reflected in Masaracı's caricatures. The common point of the analyzed 25 caricatures is that they convey various shades of this reality related to the essence of humanity. These shades can be seen as a powerful emphasis on the richness of life, as much as they encompass an intrinsic tragedy.

Giriş

Mizahın özü, kakkahadır. Nietzsche (2020: 150), "Belki de bugün hiçbir şeyin geleceği olmasa bile kakkahamızın bir geleceği var." derken mizahın gücüne dikkat çekmiştir. Eagleton da (2019: 13) mizaha vurgu yaparken "Kakkaha, tek tip olmayan evrensel bir olgudur." vurgusu yapmıştır. Çünkü mizahın en temel özelliğinin güldürürken düşündürmesi olduğu söylenebilir (Nisan, 2023: 38). Dahası, antropolog Mary Douglas'a (2002: 160) göre tüm şakalar; yıkıcıdır çünkü toplumsal anlamların temel keyfiyetini, gücünü ortaya koyar. Nüktenin bir sivri ucu (amacı) vardır, bu yüzden nükte bazen ince kılıçla dürtmek ile karşılaştırılır. Hızlı, düzgün, düzenli, çevik, yanıp sönen, göz kamaştırıcı, maharetli, sivri uçlu, çatışan, gösterişli yönleriyle ince kılıç benzeri bir şeydir fakat aynı zamanda delebilir ve yaralayabilir (Eagleton, 2019: 119). Tüm bu tanımlamalar aslında "zekâ"yı çağrıştıran metaforları içermektedir. O hâlde mizah ile zekâ arasında doğrudan bir ilinti bulunmaktadır. Çünkü mizah kıvrak bir zekâ gerektiren kayda değer bir gülmedir (Bilge, 2008: 165) ve bir şeyi komik olarak yorumlamak için bir durumun, karikatürün veya şakanın mizahi doğasını tanımlamak ve anlamak gerekir. Bu varsayımın tutarlı olarak araştırmalar; IQ'su yüksek bireylerin daha karmaşık espriler, karikatürler ve diğer esprili uyanırları kavradığını göstermiştir (Pinderhughes & Zigler, 1985; Wierzbicki & Young, 1978: 192). Zekâ, mizahın şekillenmesinde önemli bir silahtır.

Sosyologlar, ancak 1970’li yıllarda mizah ile ciddi anlamda ilgilenmeye başlamıştır. Çünkü mizah artık sadece bir güldürü unsuru olmaktan çıkmış; ayrımcılık, etnisite, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sosyal direnç ve politika gibi sosyal konularla yoğun olarak ilgili olmaya başlamıştır (Zijdevad, 1983: 1-6; Kuipers, 2008: 361). Bir bakıma mizah en baştan beri eleştirinin sevimli halidir (Ulus, L., Yaman, Y., & Yalçıntaş Sezgin, E., 2019: 72). Diğer deyişle mizah aslında usturuflu eleştirinin kılıfıdır.

Karikatür günümüzde en etkili mizah türlerinden biridir. Siyasi mizah dergileri, muhalif bir tavır sergilemede cesurdur. Basında gösterilmeyen çoğu olay siyasi mizah dergilerinde muhalif bir şekilde gösterilmektedir. Özellikle karikatürlerde bu çok net görülmektedir (Yaşar, 2018: 1403-1404). Türkiye’de *Penguen*, *Uykusuz* ve *Gırgır* gibi dergiler, bu konuda öncü görünmektedir. 1970 ve 1980’li yıllarda karikatürist Oğuz Aral tarafından yayımlanan *Gırgır* dergisi, o dönem dünyanın üçüncü büyük mizah dergisi olarak kayıtlara geçmiştir. Günümüzde hâlâ karikatürlerinden dolayı ceza alan veya yargılanan çizerler bulunmaktadır. “Dilin kemiği yok.” deyişi en çok da mizah alanında kendini göstermekte; 21. yüzyılın görselliğe ağırlık veren kültürel formu içinde karikatürcüler, ciddi şekilde öne çıkmaktadır. Karikatürler, çağrışımlar katarak durumları tersten okutmakta, abartılarla nesnelere değiştirmekte; dönüşüm, karşılaştırma, benzerlik, özellikle “absürdite”, “görecelik” ve “şaşırtmaca” ile tipolojiler sunmaktadır (Şenyapılı, 2003: 48, 55). Karikatürün zaman zaman inançların ve ideolojilerin *kırmızı çizgisini* geçtiği, *sınır tanımaz* bir özgürlüğü içselleştirdiği de bir gerçektir. Karikatür, dünyada -özellikle ABD’deki 11 Eylül saldırılarından sonra- yeniden şekillenen ve radikalleşen dinler arası karşılıklı kutuplaşma sürecinde “şimşekleri üzerine çeken” bir olgu hâlini almıştır. 11 Eylül’deki intihar saldırılarından sonra dünyada hızla yaygınlaşmaya başlayan İslamofobi de bu sürece kimi olumsuz örnekler sunmuştur. Danimarkalı Jyllands-Posten gazetesinde 30 Eylül 2005 tarihinde Hz. Muhammed’i tasvir ederken terörist olarak gösteren 12 karikatür Müslümanların kutsalına derin hakaret olarak algılanmış, Müslüman toplumları son derece rahatsız etmiş; akabinde çeşitli protesto eylemleri düzenlenmiş, elçilikler basılmış ve bayraklar yakılmıştır (Okutan, 2013: 12). Yine, Hz. Muhammed karikatürleri yayımlayan Fransız *Charlie Hebdo* dergisinin Paris’teki ofisi de 7 Ocak 2015 tarihinde silahlı saldırıya uğramış; olayda biri polis on iki kişi hayatını kaybetmiştir. Bu saldırıyı El Kaide örgütü üstlenmiştir (Euronews, 2015). Cumhuriyet’in ilk yılları, tek parti dönemi, Demokrat Parti (DP) iktidarı, 12 Mart 1971 ara rejimi ve sıkıyönetim dönemi, 12 Eylül 1980 askerî darbesi ve 2000’li yılların ilk on yıllık döneminden sonraki süreçler; mizah ve karikatürlerin iktidarlar tarafından hoş karşılanmadığı, yaygın bir otosansür sisteminin işlediği, çizerlerin hapis cezası aldığı, gözlerinin korkutulduğu evrelerdir. Karikatür; çizgiye dayandığı için ilk bakışta bir köşe yazısı kadar etkileyici veya tepkiye açık olmasa da görsellik özelliğiyle hafızalara daha kolay ve derinden kazındığı için aslında çok daha etkili bir sanattır.

Mizah; MÖ’ye uzanan yüzyıllardan beri insanoğlunun bir yandan kabullenip içinde yaşamaya çalıştığı, bir yandan da değiştirmeye çaba gösterdiği toplumsal hayatına ve bu verimli toplumsal hayatını, konumunu ona değişmez bir kader gibi göstermeye yönelik gelenek, töreler ve bağnaz düşüncelere karşı bir özgürleşme çabası olmuştur. Ciddi olanın, gücüne erişilmez olan iktidar sahiplerinin, onlara dayanak olan dar görüşlülüğün, bağnazca davranış-

ların gülünleştirilmesi, reel hayatın karşısında tek tek kaldıkları sürece boyun eğen sıradan insanların, topluca yüreklenme, nefes alma, bir çözüm arama çabası olmuştur (Oskay, 2000: 25). Elbette çizerler de bu cesaretin bedelini dönem dönem ağır şekilde ödemişlerdir.

Kamil Masaracı günümüzdeki etkili karikatüristlerden biridir. Üniversiteden sonra karikatüre başlayan Masaracı, yurt içi ve yurt dışında elliye yakın kişisel sergi açmıştır. Birçok ulusal ve uluslararası ödül almıştır. Bir dönem Karikatürcüler Derneği Başkanı olmuştur. 1985'ten bu yana *Cumhuriyet* gazetesinde “Çizgilik” isimli günlük bant karikatürler yayımlamaktadır. Masaracı genellikle tematik konularda çizmektedir. Bazen dünyayı bir gezegen değil içimizden bir canlıymış gibi resmetmekte, bazen de devekuşu karikatürleriyle felsefi/siyasal mesajlar vermektedir.

Masaracı'nın Mart 2023-Mayıs 2024 arasındaki on dört aylık dönemde zaman zaman “evrim” temalı karikatürler yayımladığı dikkat çekmektedir. Karikatürler bazen birkaç gün üst üste, bazen de belirli aralıklarla yayımlanmıştır. Bu çalışmada da çizerin söz konusu dönemde *Cumhuriyet* gazetesindeki “Çizgilik” köşesinde yayımlanan evrim temalı yirmi beş karikatür, medya antropolojisi bağlamında eleştirel söylem analiziyle irdelenmiştir. Bu analiz sırasında şu sorulara yanıt aranmıştır:

-Çizer, evrim temasıyla hangi mesajları vermektedir?

-Evrim süreciyle bugünkü yaşam formu arasındaki çelişkiler, karikatürlerde hangi argümanlarla iletilmektedir?

-Çizerin evrimsel sürece bakışı olumsuz mudur, bu sürecin sonunda gelinen noktayı “insanlığın postmodern yenilgisi” olarak mı görmektedir?

-Evrim temalı karikatürler, yeni iletişim teknolojilerine nasıl alegorik göndermeler yapmaktadır?

Bu soruların yanıtları aranırken bir yandan antropolojik açıdan evrim süreci, diğer yandan da kültürel kodlarıyla modern yaşam formu sorgulanmış; sonuçta, evrim sürecinin vardığı aşamadaki “yeni insan”, karikatürlerde yeniden kurgulanmıştır.

1. Evrim teorisi ışığında mizahın gelişimi

Evrim teorisinin mimarı Charles Darwin (2021: 200), kahağaya aykırı veya anlaşılamaz, heyecan verici bir *sürprizin* neden olduğunu belirtirken insanın *kıkırdamasında* da genel olarak bazı üstünlük *zorlaması* bulunduğuna dikkat çekmiştir. Darwin her ne kadar *insana ilişkin uygulamalara* yapıtında çok az yer verse de biyolojik türden kültürel alışkanlıklara/geleceklerle geçiş kodlarının belirlenmesinde onun önünde inceleyebileceği koskoca bir tarihsel çizgi bulunmaktadır.

Evrim teorisi, görünürde ve en yalın hâliyle, insanın primatlarla (şempanzeler) en eski ortak atasından 6 milyon yıl önce ayrılmasından sonra kendisine çizdiği biyolojik gelişim sürecidir. Elbette milyonlarca yıl katedilen ve “insansı maymunlar”dan (Hominidler) bugünkü insana (Homo Sapiens) ulaşan bu aşamanın sonunda insanın yaşayan en yakın akrabası olan şempanzelerle gen dizilimlerinin yüzde 98,7 oranında aynı olması, bir zamanlar iki türün ortak ataya sahip olduğu konusunda bir fikir vermektedir (Böhme, Braun & Breier, 2023: 61).

İnsan vücudundaki bazı güdük parçalar da evrim sürecinde yer almış eski ataların yapılarından kalmadır. Bunlardan en önemlisi “kuyruk sokumu”dur (kuyruk kemiği). İnsanın görünür bir kuyruğu yoktur. Ancak insan iskeletinde göze çarpıveren kuyruk kemiği (os coccyx), donatıldığı kaslarla birlikte güdük bir kuyruktur. Bu durum da Darwin’in teorisini güçlendirmektedir (Ünalın, 2023: 80-81). Deyim yerindeyse insan dışında gülmeyi becerebilen tek hayvan olan maymunlarla paylaşılan bu *ortak yetenek* aynı zamanda iki türün atalarından devraldığı ortak bir mirastır. O hâlde gülmek ve güldürmenin organize hâli olan mizahın antropolojik kökeninde sadece *kültürel* değil aynı zamanda *genetik* kodlar da rol oynamaktadır. Evrimsel psikologlar, insan kültürlerindeki mizah anlayışının kökenlerini insanın en yakın kuzenlerindeki homurdanma ve oyun davranışlarına kadar takip edebilmektedir (Butovskaya & Kozintsev, 2015: 716). Nitekim bugün mizah olarak bildiğimiz espri anlayışının insanın atalarında ciddi olmayan kavgalarda, oyun oynama sırasında veya diğer sosyal “dinlenme” zamanlarında kullanılan hızlı hızlı nefes alıp verme ve homurdanma gibi davranışlardan köken aldığı düşünülmektedir (Waal, 1997: 232). Örneğin, özellikle de çocuk şempanzeler; yaşlılara çamur fırlatmak, sopayla vurmak veya üzerlerine birden sıçramak gibi şakalar yapabilmektedir (Goodall, 1986: 231). Oyun ve şakalaşma ritüeli hemen hemen tüm hayvanlarda görülmesine rağmen insan ile şempanzelerin ortak şaka anlayışı, kendini öne çıkarmaktadır. Bu noktada elbette hemen hemen her hayvanın oyun ritüeli sergilediği ve karşısındaki diğer canlıyla bunu paylaşmak istediği bilinmektedir. İnsan ile maymun arasındaki vücut dili ise insanın diğer hayvanlarla olan iletişiminin daha özel bir anlam taşımaktadır. O hâlde, insanın evrim sürecinde mizah sadece *sıradan* bir araç olarak değil aynı zamanda kalıcı bir *itiraz biçimi* olarak da yerini almıştır. İnsanın insan olmasındaki etken güçlerden biri, öz *eleştiri* yeteneği olduğu kadar zorlu koşullar karşısında bir *direnç* tarzı olarak mizahı kullanmasıdır. Antropolojik açıdan “İnsan, gülen bir hayvandır.” sözü, gerçeklik taşımaktadır:

Mizah, yokluğunda çok büyük bir boşluğun oluşacağı bir yetenektir, bir potansiyeldir, bir zekilik biçimi ve ince duydur. Çünkü insanların eleştiri yapma, bir konu hakkında korkmadan, çekinmeden düşündüklerini dile getirme, devleti yönetenlere karşı durabilme ve hakkını açık yüreklilikle savunabilme konusunda her zaman bir çekinceleri olmuştur. İnsan mevcut otoritelere karşı ancak mizah yaparak direnebilmekte ve var olan otoriteleri eleştirebilmektedir. Bu nedenle tarih boyunca iktidarlar mizahtan korkmuş ve onu denetim altına almaya çalışmışlardır. (Boz, 2014: 156)

Byung-Chul Han (2023: 114), eğlencenin yeni bir paradigma, dünya ve varlık formülü olduğunu söylemiş ve eklemiştir: Var olabilmek için, dünyaya ait olabilmek için eğlendirici olmak gerekiyor. Sadece eğlendirici olan *hakiki* ya da *gerçek*’tir. İlk çağlardan başlayarak 21. yüzyılın küreselleşmiş modern dünya düzenine ulaşan süreçte “eğlenmek” güdüsü, salt boş zaman geçirmek veya avuntu için değil bunu da aşan bir gerçeklikle var olan hayatı sorgulayarak onun çelişkili noktalarını ironik şekilde eleştiri altına almaktır. En başta da insanın *kendisiyle alay ederek* eğlenmesi, yaygın kanının aksine, ironik şekilde o çelişkiler karşısında düştüğü durumu herkese açık bir “hedef tahtası” hâline getirmesi ama aynı zamanda kendi dışındaki olayları/gelişmeleri alaya alabilmek için de okun yayını germesidir.

2. Medya antropolojisi ve mizah

Medya antropolojisi ne medya sosyolojisidir, ne medya psikolojisidir, ne medya tarihidir, ne siyasal iletişimidir, ne medya teknolojisidir. Ama bunların hepsidir, hepsine tepeden global bir bakıştır (Karagöz, 2016: 20). Dolayısıyla mesajın karikatürler yoluyla iletilmesi de medya antropolojisini içeren dolayimli bir mizah refleksidir. Karagöz (2016: 20), medya antropolojisinin ana çıkış noktasını modern toplumların sosyal realitesi ve bu sosyal realite üzerindeki hızlı kültür değişmelerinin oluşturduğunu; zira modern toplumların temel dinamikleri itibarıyla gerek insanlığın daha önce oluşturduğu toplumsal yapılanmalardan gerekse modern toplumsal özelliklerin dışında kalan toplumlardan bir hayli farklı olduğunu vurgulamıştır. Buna göre modern toplumların bireylere sunduğu yaşam tarzı ve/veya yaşam tarzları; kaotik, hızlı, genel olarak yüzeysel özellikleri barındırmaktadır. Kamil Masaracı'nın evrim konulu karikatürlerde konu aldığı ve alegorilerle atıf yaptığı temaları da zaten bu “kaotik, hızlı ve yüzeysel yaşam tarzları” oluşturmakta, çizer eleştirel bir dille bu dönüşümü evrim tarihiyle karşılaştırmaktadır.

Antropolog Güvenç'in (2020: 212) iletişimin tanımındaki terimlerden biri saydığı “sem-boller”, bu noktada önem kazanmakta; “Bir homo sembolikus, soyutlama, simgeleştirme cambazıdır.” dediği insanın özelliklerine ve yeteneklerine gönderme yapmaktadır. Mizahın zekâyla bileşimi de basit bir bileşimden ziyade içselleşmiş bir durumdur. O hâlde 21. yüzyılın *sert* ama bir o kadar da *ironik* gündeminde insanın karşılaştığı -hatta bizatihi kendisinin yol açtığı- manzara, bir bakıma evrimsel boyutta ulaşılan toplumsal/kültürel aşamanın mizah yoluyla “sıkı” eleştirilmesinden başka çare bırakmamaktadır. Bu noktada medyanın yaygınlaştırıcı gücü ve ikonik karakteri devreye girmektedir. Mizahî bir olayı -örneğin bu çalışmada evrim konulu karikatürleri- irdelerken disiplinler arası çok boyutlu bir yaklaşım kaçınılmaz olmaktadır. Medya antropolojisi, bu anlamda disiplinler arası geçişliliğin “amiral gemisi” pozisyonunu almaktadır. Çünkü “Antropoloji insanı bir bütün olarak incelemektedir. İnsanı tüm yönleriyle ele almaya çalışır. İnsanı ekonomik insan, felsefi insan, hukuk insan, biyolojik insan, toplumsal insan, psikolojik insan vb. şekilde bölmez. Bu katmanlar bir bütün olarak, birbirleriyle ilişki içinde bir araya geldiklerinde insanı oluşturduğundan ve bundan hareketle kültürü etkilediğinden holistik bakış açısı önemlidir” (Dalan Polat, 2016: 517). Mizahın gücüyle medyanın etki alanı birleştiğinde ortaya insan odaklı, derinlemesine bir analiz zorunluluğu çıkmaktadır.

Mizahın antropoloji açısından “zekice dokundurmalar” dışında önem taşıyan bir yanı da argo ve küfrün kullanılmasıdır. Gerçi argo ve küfür kullanılırken de zekice dokundurmalar yapılabilir; ancak özellikle popüler olmayan (yazılı/yazısız) karikatürlerde, gündelik argo yerine çizgilerle gönderme yapılan -genellikle- siyasal içerikli konular yer almaktadır. Bu anlamda popülerliğe yaslanan, düşünmekten ziyade güldürüye ağırlık veren argolu/küfürlü mizah, *dolaysız* ve *direkt* darbe indiren bir tarzdır. Ne var ki popülerlik taşıdığı için etkisi de bir sonraki popüler karikatüre kadar geçerlidir. Oysa düşünmeye teşvik eden/yönelten karikatürler, bir kısmı yazılı da olsa, *kalıcı* bir çizgiye sahiptir. Popüler karikatürlerin *telaşlı* güldürme çabasına karşılık “ciddi” karikatürler, daha *yavaş* ama etkili bir tarza sahiptir. Her ikisinde de “sarakaya almak” önem taşır; ancak bunu yaparken argümanları farklıdır.

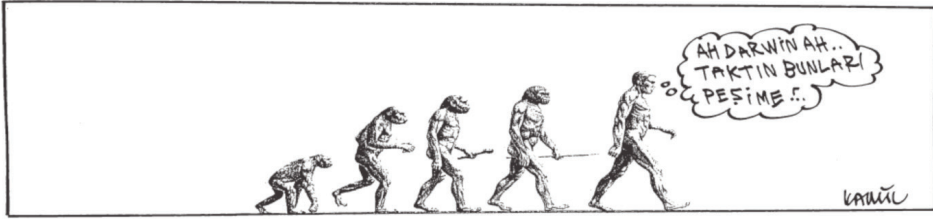
Argo ve küfür, toplumdaki kimi kesimlere/gruplara/ideolojilere “itici” gelse de kültür boyutuyla antropolojiyi ilgilendirmektedir. Yetkiner’e (2023: 198) göre özellikle cinsellik, kaba küfür ve argo içeren kelimeler gibi durumlar toplumda kabul görmemesine rağmen mizahî açıdan kişiler arasında bir iletişim gerçekleşmektedir. Mizahçıların olağan gördüğü bu duruma dilciler; mesafeli, hatta tepkili yaklaşmaktadır (Sarı, 2006; Develioğlu, 1990). Bazı araştırmacılar ise olayı daha makro düzeyde değerlendirmekte, argoyu ve küfrü; “Son dönemle birlikte artık küfür her yerdedir. İnsanın zorlandığı, sevindiği, üzüldüğü, mutsuz olduğu, şaşırıldığı, yenildiği anlarda imdadına yetişen söylem hâline gelen küfür, günümüzde ne saklanması gereken ne de utanılan bir söylemi yansıtmış bir hâldedir.” ifadesiyle olumlamaktadır (Ekşi, 2023: 375). Özetle, argo ve küfür günümüzde doğal yaşamın içinde olduğu kadar sanatın da hücrelerine sızmıştır. Ancak bu belirleme, sözsüz veya ciddi mizahın ayrı bir önem taşıdığı gerçeğini değiştirmemektedir.

3. Evrim içerikli karikatürlerin analizi

Kamil Masaracı’nın Aralık 2023-Mayıs 2024 arasındaki beş aylık dönemde *Cumhuriyet* gazetesindeki “Çizgilik” köşesinde yayımladığı “evrim” temalı yirmi beş karikatür, özde biyolojik bir varlık olan “insan” ile kültürel/teknolojik gelişmelerin keşiştiği ortak-ayrık yaşam formunu yansıtmaktadır. Mizahçı gözüyle evrim süreci -hele ki günümüzdeki iletişim teknolojilerinin ulaştığı boyut göz önüne alınacak olursa- gerçekten de irdelenmeye, didiklenmeye ve eleştirmeye değer bir kıymet taşımaktadır. Bu kapsamda Masaracı’nın çizimleri, mizah zırhı kuşanmış bir “medya antropoloğu”nun kendine özgü bakış tarzını ve felsefesini yansıtmaktadır. Görsel 1’deki ilk karikatürde doğrudan Darwin’in evrim teorisine atf yapılmaktadır.

ÇİZGİLİK KAMİL MASARACI

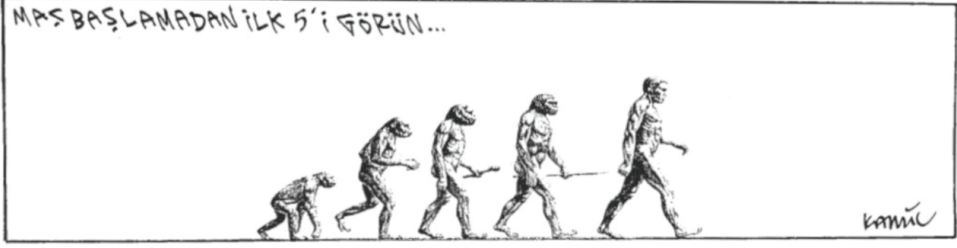
kamilmasaraci@gmail.com

Görsel 1. 22 Aralık 2023 tarihli karikatür

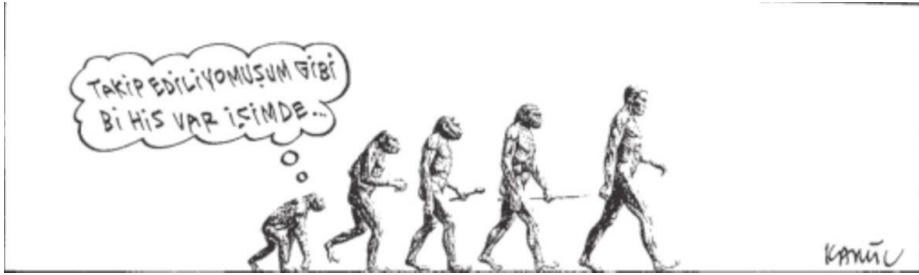
Bu karikatürde artık evrimini tamamlamış olan homo sapiens (bugünkü insan), evrimin geçmişe dönük türlerine gönderme yaparak sürekli tartışılan evrim olgusunu ironik bir dille gündeme getirmektedir. “Ah Darwin ah.. Taktin bunları peşime!” diyerek sadece *mevcut* varoluşunun kabul görmesine, ancak insanlığın milyonlarca yıllık biyolojik evriminin sürekli tartışmaya açılmasına sitem etmektedir.

Görsel 2’deki karikatürde; evrim süreci, bir maça benzetilmekte; evrim sürecindeki tüm aktörler, dolaylı olarak insanlığın bugün ulaştığı aşama öncesindeki rolleriyle tanımlanmaktadır. Aslında buradaki “ilk 5”, yaşam mücadelesindeki *asıl* beşlidir. Masaracı, evrimin asıl aktörlerini okurlara takdim etmektedir.

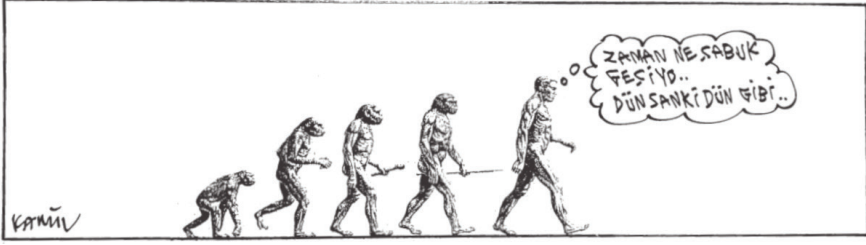
Görsel 2. 13 Mart 2024 tarihli karikatür

Görsel 3'teki karikatürde de benzer ironik gönderme yapılmaktadır. Evrim süreci görsel şekilde betimlenirken genelde ilk insandan bugünkü insana ulaşan evredeki beş aktör peş peşe yürümektedir. Hemen her karikatürde bu sıralama şaşmaz. Buradaki tek fark, evrim sürecinin başlarında ama yürüyüş kolunun sonunda yer alan ilk insanın serzenişidir. *Australopithecus* (ve/veya türevleri), bir *oksimoron* yaratarak önünde gitmekte olan *homo habilis*, *homo erectus*, neandertal insan ve *homo sapiens*'e yönelik "Takip ediliyormuşum gibi bir his var içimde..." demektedir. Kendisinden sonraki türleri göremeyen ilk insanın bu çıkışı, evrim ağacının "homo" kolunu oluşturan diğer türlerin varlığına bir gönderme özelliği taşımaktadır.

Görsel 3. 9 Aralık 2023 tarihli karikatür

Görsel 4'teki karikatür, özde *tüm hayatın özeti* gibidir. Evrimini tamamlamış olan *homo sapiens*, zamanın çok çabuk geçtiğini, ancak dünün sanki dün gibi olduğunu söylemektedir. "Beş kafadar" her karikatürde olduğu gibi peş peşe yürümekte, görsel anlamda bir "zamansızlık" yaratmaktadır. Çizer, aslında bir bakıma hiçbir şeyin değişmediğine gönderme yapmakta; aynı zamanda ilk insandan devraldığı genetik/biyolojik mirasın da korunduğunu vurgulamaktadır. Kısacası, değişim ve evrim gerçekleşmiş ama öz de *zaman* da sanki donmuştur. Bu donma hissi, her şeyin eskide kaldığına değil ilerlese bile özü koruduğuna ilişkin bir tespittir.

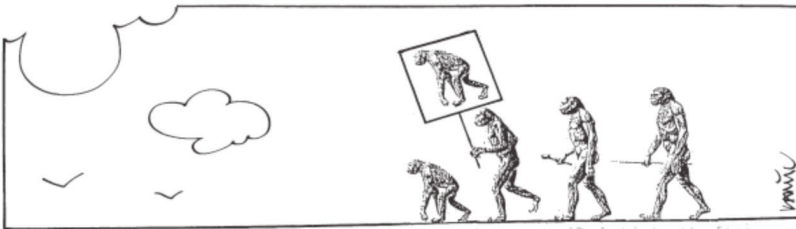
Görsel 4. 5 Ekim 2023 tarihli karikatür

Benzer bir *oksimoron*, Görsel 5'teki karikatürde kendini göstermektedir. Birbirini takip eden türler, bu kez evrim çizgisinden geriye dönerek birbirine “Sen yoksan bir fazlayız...” diye seslenir. Daha çok siyasal gösteriler ve etkinliklerde dile getirilen “Sen yoksan bir eksiğiz” sloganı, evrim çizgisinde ters yüz edilerek kendisine yeni bir düzlem bulur. Son derece zekice çizilmiş bu karikatürde, her yok olan türün diğerinin yaşam kapısı olduğu vurgulanmaktadır.

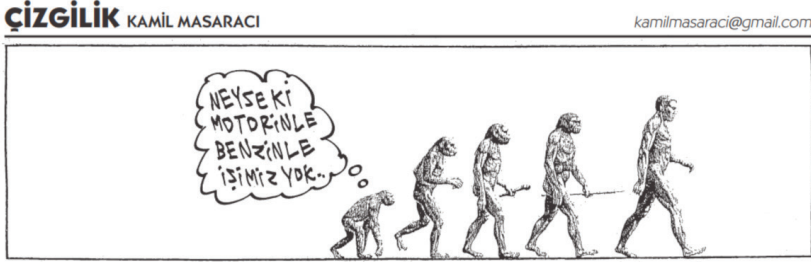
Görsel 5. 25 Haziran 2023 tarihli karikatür

Görsel 6'daki karikatürde de evrim çizgisindeki beş aktör, tersine yürümektedir fakat aralarından biri eksilmiştir. Dört kişilik yürüyüş kolundaki homo erectus, kendisinden bir önceki tür olan ve aralarından ayrılan homo habilis'in fotoğrafının yer aldığı pankartı taşımaktadır. Çok katmanlı değerlendirmelere açık olan bu karikatürün en yalın yorumu, evrim çizgisinden ayrılrsa bile *kalanların* genetik/biyolojik mirası sahiplenmesidir. Homo erectus, elindeki homo habilis pankartıyla “Aramızda!” mesajını vermektedir.

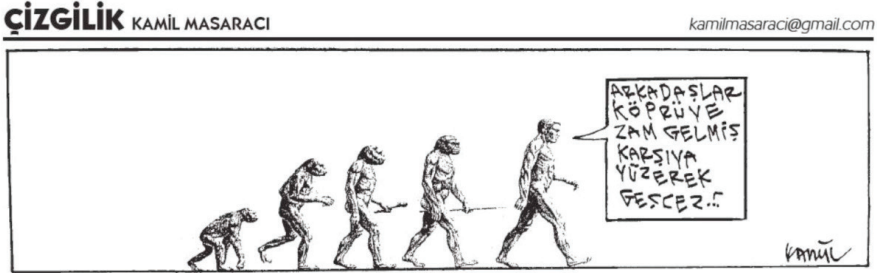
Görsel 6. 27 Mart 2023 tarihli karikatür

Kamil Masaracı'nın evrim konulu karikatürlerinde gündelik hayatın ekonomik ve siyasal gelişmelerine ilişkin mesajlar da yer almaktadır. Görsel 7'deki karikatürde, akaryakıt zamlarına gönderme yapılarak evrim çizgisinde yürüyen beş aktörün motorin ve benzine ihtiyaç duymadığı için sorun yaşamadığına dikkat çekilmektedir.

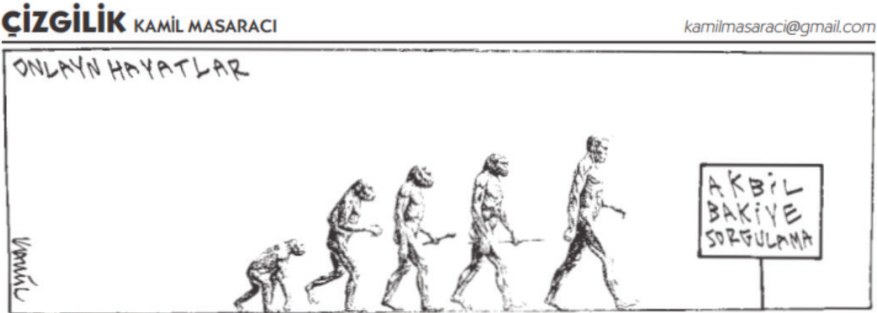
Görsel 7. 24 Aralık 2023 tarihli karikatür

Görsel 8'deki karikatürde de köprü zamlarına değinilerek evrim çizgisini yürümekte olan beş aktörün denizi yüzerek karşıya geçmek zorunda olduğu belirtilmiştir. Masaracı'nın karikatürlerinde yoğun şekilde eleştiri konusu olan zamlar, bu kez evrim çizgisine yansımıştır. Çizer milyonlarca yıllık evrim sürecini karikatürlerle betimlerken güncel konulara ironik dokundurmalar yapmayı da es geçmemiştir.

Görsel 8. 1 Kasım 2023 tarihli karikatür

Görsel 9'da, İstanbul içindeki toplu taşımada kullanılan akbil konu edilmiştir. Bu karikatürde hem "online" hayatlara hem de toplu taşımada sıkça duyduğumuz "Yetersiz bakiye" uyarısına ironik bir gönderme yapılmıştır.

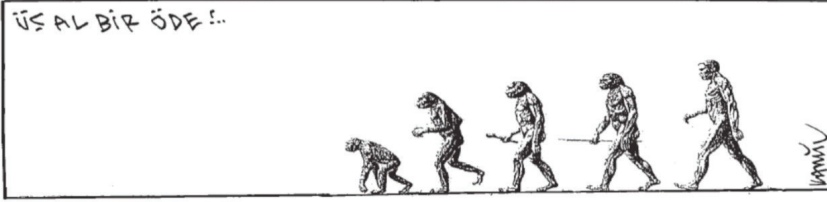

Görsel 9. 9 Ekim 2023 tarihli karikatür

Görsel 10 da benzer bir içerik taşımaktadır. Görselde, evrim çizgisindeki beş aktör aracılığıyla günümüzün postmodern insanına mesaj verilmektedir. Tüketim odaklı bir yaşamın indirimli/taksitli kampanyalarla dolu sürecine ve insanın belki de özünde yer alan “tüketme” tutkusuna eleştirel bir bakış söz konusudur.

ÇIZGILIK KAMİL MASARACI

kamilmasaraci@gmail.com

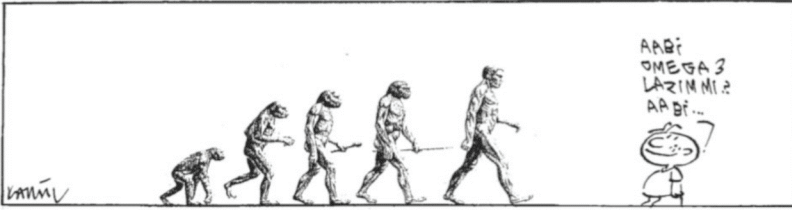

Görsel 10. 24 Mayıs 2023 tarihli karikatür

Kamil Masaracı'nın tüketim toplumu eleştirilerine yönelik karikatürlerinden biri de Görsel 11'deki karikatürdür. Byung-Chul Han'ın (2021: 52) “yorgunluk toplumu” olarak addettiği düzlemde bir “performans makinesi”ne dönüşen insanın trajedisi, aktiflik toplumunun getirdiği aşırı yorgunluk ve takatsizliği içermektedir. Masaracı da evrim çizgisinde yürüyen bu insana “Aabi Omega 3 lazım mı aabi?” diye seslenerek vitamin önermektedir.

ÇIZGILIK KAMİL MASARACI

kamilmasaraci@gmail.com

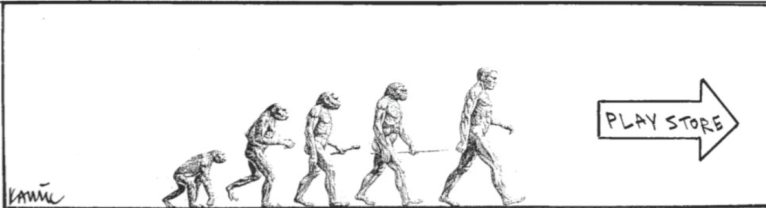

Görsel 11. 17 Mart 2024 tarihli karikatür

Alışveriş, bankacılık, dijital oyun vb. uygulamaların cep telefonuna indirilmesiyle dijital hayata yön veren öğelerden biri olan “Play Store” da Masaracı'nın karikatürlerine evrim temasıyla katılmıştır. Görsel 12'deki karikatürde, evrim çizgisindeki beş aktörün Play Store yönünü işaret eden levha doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir. Gündelik hayatı kolaylaştırıcı uygulamaların yanı sıra tüketim ve oyun alışkanlıklarına da kapıyı açan Play Store, 21. yüzyıl insanının bir tür “otoparkı” özelliği taşımaktadır.

ÇIZGILIK KAMİL MASARACI

kamilmasaraci@gmail.com

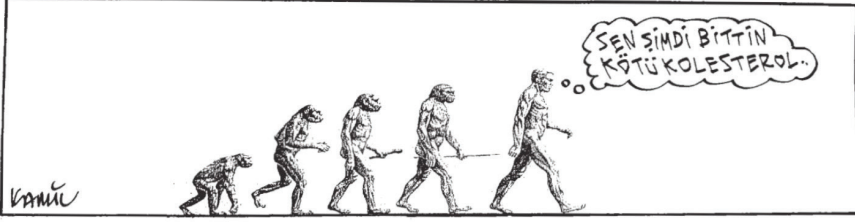

Görsel 12. 18 Mayıs tarihli karikatür

Görsel 13'te yine *yürüyüşe* bir gönderme yapılmaktadır. Çağın hastalıklarından biri olan ve büyük oranda fastfood yiyeceklerden kaynaklı obezite, yağlanma, kolesterol gibi olumsuz gelişmeler ile evrim yürüyüşü ilişkilendirilerek “Sen şimdi bittin kötü kolesterol” denilmektedir. Kamil Masaracı'nın karikatürlerinde mizahın güncel yanı konuyu oluşturmakla birlikte bunların evrensel temalarla desteklenmesi vurguyu güçlendirmektedir. Evrim sürecini güncel yeme içme alışkanlıklarıyla ilişkilendirmek ve buna mizah boyutunu katmak, karikatür sanatının gücünü göstermektedir.

ÇIZGILIK KAMİL MASARACI

kamilmasaraci@gmail.com

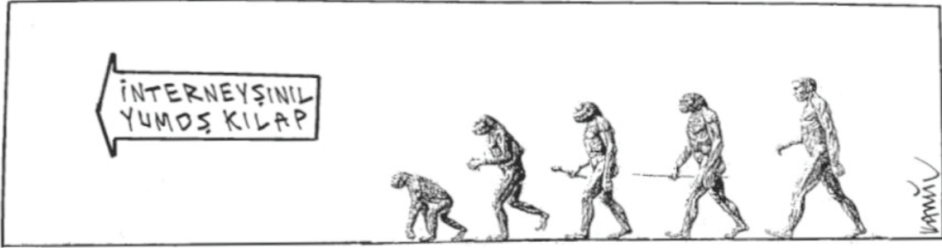

Görsel 13. 3 Mayıs 2024 tarihli karikatür

Benzer bir vurgu, Görsel 14'te de vardır. Bu kez yürüyüş tersine yapılarak “uluslararası yumuşama kulübü”ne doğru yol alınmaktadır. Amaç yine zayıflama, fit kalma ve stresten/gerginlikten kurtulmaktır. Tüm bu edimlerin evrimle ilişkilendirilmesiyse insanın sonsuz yolculuğunda karşılaştığı çelişiklere, zorluklara, gülünç durumlara ve zayıflıklara ilişkin birer vurgudur.

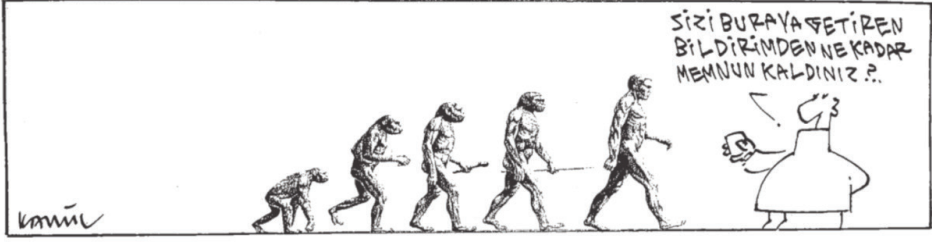
ÇIZGILIK KAMİL MASARACI

kamilmasaraci@gmail.com

Görsel 14. 9 Mayıs 2024 tarihli karikatür

Masaracı'nın Görsel 15'teki karikatürü, modern toplumdaki tüketim alışkanlıklarını ve küresel sermayenin hayatı dizayn etmedeki rolünü yansıtmaktadır. Bu kez sahnede *dijitalleşme* vardır. Evrim yürüyüşünün bir noktasında modern “dünyalı”, beş aktörün önünü keserek onlara “Sizi buraya getiren bildirimden ne kadar memnun kaldınız?..” sorusunu yöneltmektedir. Soru, çizerin kullandığı *yabancılaştırma* yöntemiyle, tercümesi aslında “Bunca asır sonra geldiğiniz yer doğru mudur?” iğnelemesini içermektedir. İlk insandan modern çağa ulaşan sürecin sorgulandığı bu karikatürde, Masaracı'nın “konuk” karaktere söylediği dolaylı bir *eleştiri* olarak da değerlendirilebilir.

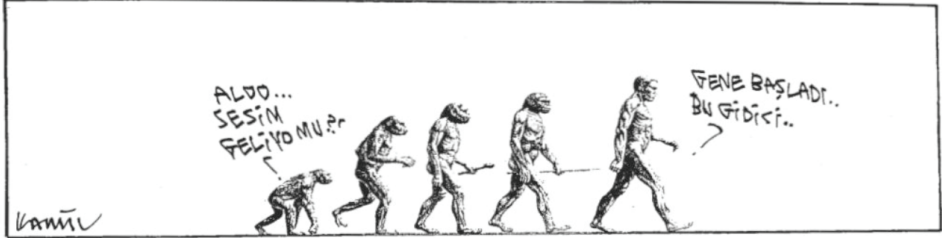
Görsel 15. 27 Mart 2023 tarihli karikatür

Masaracı'nın Görsel 16, 17 ve 18'deki karikatürlerinde yeni iletişim teknolojilerini içeren espriler yer almaktadır.

Görsel 16'daki karikatürde, evrim çizgisinin başlangıcında yer alan ilk insan; "Aloo... Sesim geliyor mu?" diye geleceğe seslenmekte, bir bakıma türler arasındaki ilintinin devam edip etmediğini sormaktadır. Bu soruya evrim çizgisinin son halkası olan homo sapiens, "Gene başladı.. Bu gidici.." şeklinde yanıt vererek australopithecus'un yok oluş kaderine vurgu yapmaktadır.

ÇİZGİLİK KAMİL MASARACI

kamilmasaraci@gmail.com

Görsel 16. 16 Mart 2024 tarihli karikatür

Görsel 17'de bu kez iki ayrı bant karikatür çizilerek cep telefonunun günümüzdeki önemine dikkat çekilmektedir. İlk bantta, hiçbir konuşmaya yer verilmeden beş aktörün evrim yürüyüşü bulunmakta; izleyen bantta ise bu kez evrimin beş aktörü geri dönerek homo sapiens'in ağızından "Cep telefonunu unutmuşuz, dönüyoruz..." demektedir. Bu karikatür artık sadece bir konuşma aracı olmaktan çıkıp mini bilgisayar hâline gelen akıllı telefonların insan yaşamında ne derece büyük önem taşıdığına işaret etmektedir. Öyle ki yeni iletişim teknolojilerinin günlük hayatı sarmalaması artık kaçınılmaz bir tahakküm yaratmakta, evrim çizgisini tersine çevirecek ölçüde etkili olmaktadır.

Kamil Masaracı'nın bu soyutlamaları, kültürel bir varlık olan insanın ulaştığı dönüşümün de fotoğrafını çekmektedir. Bu karikatürde, ikili bir gönderme söz konusudur: İlki, yeni iletişim teknolojilerinin vazgeçilmez kıldığı bir yaşam formu; ikincisi de cep telefonu olmadığı takdirde çağlar öncesine dönüyormuş hissi yaşayan evrimin beş aktörü. Masaracı'nın bu iki boyutlu dönüşümü yansıtan karikatürü, 21. yüzyıl insanının girdiği dijital cenderenin vurgusu niteliğindedir.

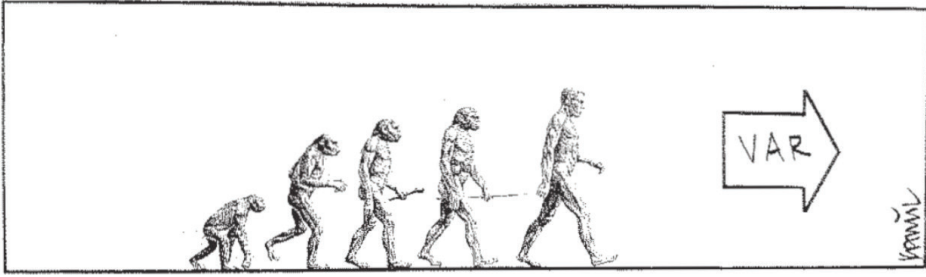

Görsel 17. 2023 tarihli karikatür

Görsel 18’de, futbolda tartışmalı pozisyonların yeniden izlenerek hakemin karar vermesini kolaylaştıran VAR sistemi konu edilmiştir. Evrim çizgisiyle VAR arasındaki ilişkilendirme, Darwin’in türlerin kökeni konusundaki teorilerinin *test edilmesi* için bir öneri özelliği taşımaktadır. Evrimin beş aktörü, okla gösterilen VAR odasına doğru emin adımlarla yürümektedir.

ÇİZGİLİK KAMİL MASARACI

kamilmasaraci@gmail.com

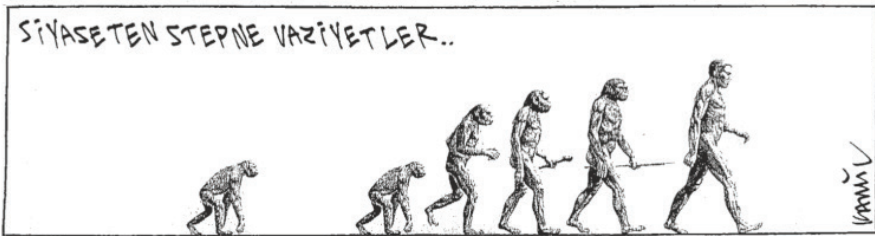

Görsel 18. 22 Nisan 2024 tarihli karikatür

Masaracı, evrim konulu çizgilerinde siyasete doğrudan değinen karikatürler çizmemiştir. Bunun tek istisnası, Görsel 19’daki karikatürdür. “Siyaseten stepne vaziyetler..” yazılı bu karikatürde, evrim yürüyüşünün en eski üyesinin arkadan kendilerini izleyen bir yedeği bulunmaktadır. Evrim, burada siyasete *rol model* olacak bir çehreye bürünmüştür. Çizer, “Beş aktörün evrim yolculuğu akamete uğrarsa hikâye en baştan yeniden başlar.” mesajını vermektedir. Siyasette değişimin ve dönüşümün özeti de biraz budur.

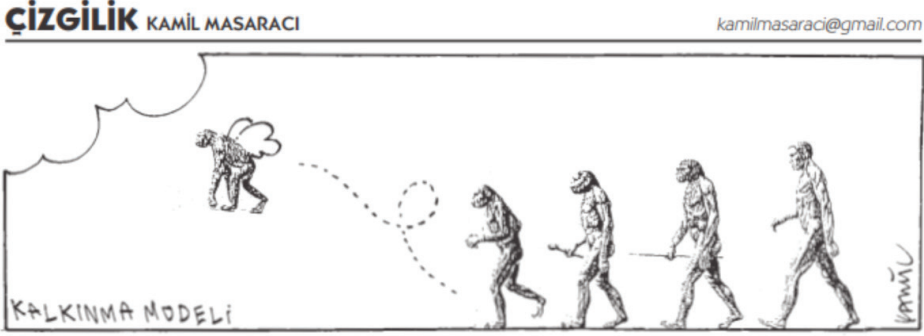
ÇİZGİLİK KAMİL MASARACI

kamilmasaraci@gmail.com

Görsel 19. 24 Mart 2024 tarihli karikatür

Evrim yürüyüşünün zaman zaman geriye dönüşlü olarak sürdüğüne ilişkin karikatürler de ilginç çağrışımlara zemin hazırlamaktadır. Görsel 20’de, evrimin ilk insanı birden kanatlanıp daha geriye uçmakta; diğer dört insan türü, onu takip etmektedir.

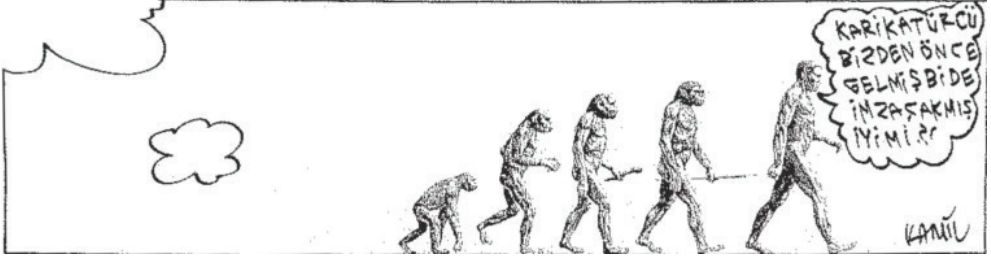
Görsel 20. 9 Haziran 2023 tarihli karikatür

Görsel 21’deki karikatürde de “dönüş” metaforu kullanılmaktadır. “Doping hafıza” başlıklı bu karikatürde, evrimin ilk insanı sonrakileri arkasına alarak geri dönmektedir. İlk insan, “Geldiğimiz noktaya geldiğimizde hep beraber geeldik diyeceğiz.. Anadın mı?” diyerek arkadan gelenlere konut vermektedir. Burada, *evrimin tersine işleme* ihtimali karikatürize edilmiş; bu gelişmeye kendisi bile inanmayan beş aktör, birbirini inandırmak için “o noktaya” vardığında hep beraber “Geldik” demeyi planlamıştır. Doping hafıza aslında evrimin beş aktörünü “Hayır!” deyip geri gönderecek, binlerce asırlık bu yolculuğun fotoğrafını inkâr etmeyecektir.

Görsel 21. 4 Ağustos 2023 tarihli karikatür

Kamil Masaracı, Görsel 22’deki karikatürde kendisine atıfta bulunarak Homo sapiens’in ağzından “Karikatürücü bizden önce gelmiş, bir de imza çakmış, iyi mi?” diyerek bu konudaki karikatür dizisine vurgu yapmıştır. Çizer, evrim konusunda resmettiği karikatürlerin öneminin farkındadır; bunu beş aktöre söyletmek istemiştir.

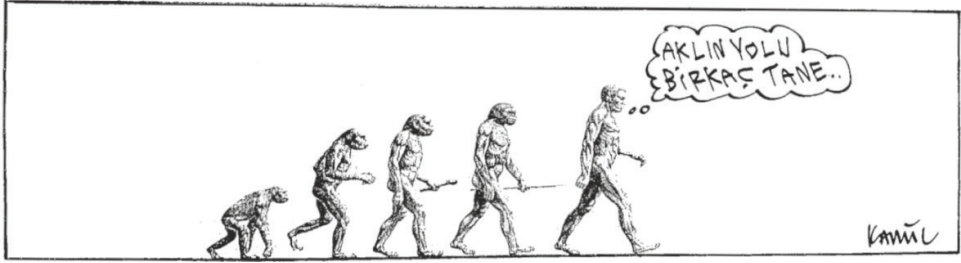

Görsel 22. 4 Nisan 2024 tarihli karikatür

Evrim yürüyüşünün *istikrarlı* bir çizgi olduğuna vurgu yapan karikatürlerden biri de Görsel 23'teki karikatürdür. Burada, homo sapiens, "Aklın yolu birdir." özdeyişine nispet yaparak "Aklın yolu birkaç tane.." demektir. Karikatür; beş ayrı türü esas alan evrim yürüyüşünün *tekdüze* bir süreç olmadığına dikkat çekerek aksine aklın yolunun "biyolojik ve kültürel çeşitlilik" içerdiğini dile getirmektedir.

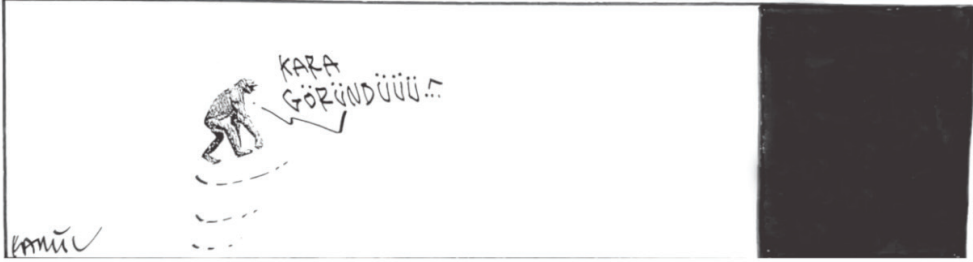
ÇİZGİLİK KAMİL MASARACI

kamilmasaraci@gmail.com

Görsel 23. 20 Nisan 2024 tarihli karikatür

Bu serideki karikatürlerden son ikisi, "başlangıç" ve "son" temalıdır. Görsel 24'teki karikatürde henüz primat ya da homo türüne ait olmayan su yüzeyindeki canlı türünün "Kara göründüü!.." diyerek hayata adım atmaya üzere olduğu görülmektedir. Karikatürde, "kara" metaforu siyah renkle tasvir edilmiştir. Siyah renk; belirsizlik, felaket, karamsarlık ve endişeyi sembolize etmektedir. Dünyada asırlardır devam eden tarihsel/toplumsal/siyasal/ekonomik olumsuzluklar göz önüne alındığında buna "felaket öncesi" son çizgi de denilebilir. Ne var ki su yüzeyindeki canlı türü, başına geleceklerden henüz habersizdir ve yeni bir yaşam formunu *müjde* olarak algılamaktadır.

Görsel 24. 26 Ağustos 2023 tarihli karikatür

Görsel 25'teki son karikatür, beş aktörün bundan önceki hikâyelerini betimleyen evrim karikatürlerinin finali gibidir: İnsanlık dünyada karşılaştığı manzara karşısında derin bir hayal kırıklığına uğramış ve kendini *kandırılmış* hissetmektedir. İlk insan, diğer dört tür evrim yürüyüşüne devam ederken pişman olup geriye dönmüştür. Üstelik kendisini bekleyen benzer türe, “Dönüyom... Kandırıldım kanka!..” diyerek sitem etmektedir.

Görsel 25. 26 Haziran 2023 tarihli karikatür

Sonuç

Kamil Masaracı'nın *Cumhuriyet* gazetesinde “Çizgilik” başlığıyla yayımladığı evrim temalı karikatürler, medya antropolojisi açısından değer taşımaktadır. Bu karikatürlerde, insanlığın binlerce asırlık biyolojik ve kültürel evrimine mizahın penceresinden bir bakış söz konusudur. Çizer, evrim temasını öne çıkararak insanlığın 21. yüzyılda ulaştığı yaşam formuna eleştirel bir şekilde yaklaşmıştır. Evrim süreciyle küreselleşmenin neden olduğu bugünkü yaşam formu arasındaki çelişkiler zaman zaman karikatürlerde günümüz iletişim teknolojilerinin çerçevesi içinde irdelenmiş; Masaracı'nın eleştirel bakış tarzı, çeşitli argümanlarla bu çelişkileri ortaya sermiştir.

Çizerin evrimsel sürecin ulaştığı noktaya bakışında ironi içeren bir karamsarlık vardır. Mizahın kendine özgü, “gülerken ağlamak” olarak da özetlenebilecek bu tarzı, her şeye rağmen *derin bir umut* taşımaktadır. Mizahçı, karamsar olayları gülmeceye çevirirken aslında komadaki hastayı canlandıracak son neşteri atan bir cerrah pozisyonundadır. İki uç arasında gidip gelen bu *gerilim*, hayatın da mizahın da karakteridir.

Kamil Masaracı, karikatürlerinde genellikle evrim yürüyüşünün 21. yüzyılda ulaştığı noktayı *insanlığın postmodern yenilgisi* olarak görmektedir. Ancak buradaki *karamsarlık*, nihilist ve/veya teslimiyetçi bir duruştan ziyade *yeni bir dünya* umudu taşıyan felsefi yaklaşımı içermektedir. Nitekim final karikatüründe “Dönüyorum... Kandırıldım kanka!..” diyen yorgun *ilk insan*, yüzünü *sırasını* bekleyen *yeni insana* dönmüştür.

Evrim temalı karikatürler, yeni iletişim teknolojilerine yapılan alegorik göndermelerle de dikkat çekmektedir. Kamil Masaracı'nın bu noktadaki *zamansızlaştırma* refleksi, okuyanda da çarpıcı bir etki bırakma potansiyeli taşımaktadır. Binlerce asır önce başlayan evrim yolculuğunun zikzaklı serüveni, yeni iletişim teknolojilerinin kullanıldığı bir çağın alışkanlıklarıyla birleşince Masaracı'nın hayatı karikatürize eden ironik bakış tarzı, insanın özüne ilişkin ipuçları vermektedir.

Sonuçta; medya antropolojisinin kitle psikolojisini, kitlenin kültürel eğilimlerini ve kitlenin tercihlerini insanın evrim yolculuğu üzerinden okuma edimi, Masaracı'nın karikatürlerinden yansıyan bir gerçeklik olarak ortaya çıkmaktadır. Analiz edilen yirmi beş karikatürün ortak noktası da bu gerçekliğin insanın özüne ilişkin çeşitli tonları taşımasıdır. Bu tonlar, içsel bir trajediyi barındırdığı kadar hayatın zenginliğine ilişkin de birer güçlü vurgu olarak değerlendirilebilir.

Araştırma ve yayın etiği beyanı: Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Yazarların katkı düzeyleri: Makale tek yazarlıdır.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Research and publication ethics statement: This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process. In the study, informed consent was obtained from volunteer participants and the privacy of the participants was protected.

Contribution rates of authors to the article: The article is single-authored.

Ethics committee approval: Ethics committee approval is not required for the study.

Support statement (Optional): No financial support was received for the study.

Conflict of interest: There is no conflict of interest between the authors of this article.

Kaynakça

- Bilge, E. (2008). Cem Yılmaz anlatıları. *Türkbilig*, 16, 16-23.
- Boz, U. (2014). Toplumsal eleştiri yöntemi olarak mizah ve Türk mizahı: Yeni medyadan Bahattin örneği. *Akdeniz İletişim Dergisi*, 21, 143-159.
- Böhme, M., Braun, R. & Breier, F. (2023). *Nasıl insan olduk - İnsanlığın kökeninin izinde*. Nova Kitap.
- Butovskaya, M. L. & Kozintsev, A. G. (2015). A neglected form of quasi-aggression in apes: Possible relevance for the origins of humor. *Current Anthropology*, 37(4), 716-717.
- Darwin, C. (2021). İnsanda ve hayvanlarda duyguların ifade edilmesi. Alfa.
- Develioğlu, F. (1990). *Türk argosu: İnceleme ve sözlük*. Aydın.
- Douglas, M. (2002). *Implicit meanings*. Routledge.
- Eagleton, T. (2019). *Mizah*. Ayrıntı.
- Ekşi, H. (2023). Küfür etmenin kısa tarihi. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 16, 368-376.
- Goodall, J. (1986). *The chimpanzees of gombe: Patterns of behavior*. Belknap Press.
- Güvenç, B. (2020). İnsan ve Kültür. Boyut.
- Han, B. Ç. (2021). *Yorgunluk toplumu* (S. Yalçın. Çev.) Açılım Kitap.
- Han, B. Ç. (2023). *Eğlencenin iyisi-Batı sanatında ciddi/eğlenceli ikiliği*. Metis.
- Karagöz, E. (2016). Antropolojiden medya antropolojisine geçişte kavramsal çerçeve. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi KOSBED*, 32, 5-34.
- Kuipers, G. (2008). The sociology of humor. *The primer of humor resource*, Victor Raskin, M. de Gruyter (Ed.) 361-399.
- Nietzsche, F. (2020). *Beyond good and evil*. Karbon Kitaplar.
- Nisan, F. (2023). Mizahın kavramsal ve kuramsal açıdan genel değerlendirmesi. *Medyatik mizahın panoraması*, F. Nisan ve Ö. F. Yücel (Ed.) Eğitim (11-45).
- Okutan, B. B. (2013). Karikatürlerdeki başörtülü figürlerin göstergebilimsel analizi: Penguen dergisi örneği. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29, 9-38.
- Oskay, Ü. (2000). *Tek kişilik Haçlı seferleri*. İnkılap.
- Pinderhughes, E. E., & Zigler, E. (1985). Cognitive and motivational determinants of children's humor responses. *Journal of Research in Personality*, 19, 185-196.
- Polat, G. D. (2016). İletişim Antropolojisi Üzerine Bir Deneme. *Global Media Journal TR Edition*, 6(12), 513-527.
- Sarı, İ. (2006). Akademik tarih ve tarih öğretiminde sözlü tarihin yeri ve önemi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 529-553.
- Şenyapılı, Ö. (2003). *Neyi, neden, nasıl Anlatıyor - Karikatür - Kim, niye çiziyor?* ODTÜ Yayıncılık.
- Waal, F. D. (1997). *Good natured: The origins of right and wrong in humans and other animals*. Harvard University Press.
- Wierzbicki, M. & Young, R. D. (1978). The relation of intelligence and task difficulty to appreciation of humor. *Journal of General Psychology*, 99(1), 25-32.
- Ulus, L., Yaman, Y., & Yalçıntaş Sezgin, E. (2019). Sense of humour ingifted children. *Turkish Journal of Giftedness and Education*, 9(1), 61-78.
- Ünal, Ö. (2023). *Darwin ne yaptı?* Ginko Bilim.

Yaşar, Ö. (2018). Siyahi mizah ve Y kuşağı. *Turkish Studies Social Sciences*, 13 (18), 1389-1407.

Yetkiner, B. (2023). Argo ve küfrün mizahı mı olur? Hasan Kaya ve Konuşanlar örneği. *Medyatik mizahın panoraması*, F. Nisan ve Ö.F. Yücel (Ed.) Eğitim. 197-213.

Zijderveld, A. C. (1983). Introduction: The Sociology of Humour and Laughter- an Outstanding Debt. *Current Sociology*, 31(3), 1-6.

Elektronik kaynaklar

Euronews (2015). <https://tr.euronews.com/2015/01/07/pariste-dehset-mizah-dergisi-charlie-hebdoya-saldiri>

Bu eser Creative Commons Atf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).